

ня людини із самим абсолютом. Саме цьому *unio mystica* (містичному союзу) присвятив майстер Екхарт усе своє життя і творчість. Автор вищеназваної книги, швейцарський вчений-германіст Алоїс Марія Хаас, намагається у своїй праці розкрити вчення майстра Екхарта про духовний шлях до найвищої божественної дійсності як мету, яку можна здійснити. У передмові автор зазначає, що окремі глави книги слугували йому матеріалами лекцій з введення в духовність майстра Екхарта, з якими він виступав у 1978 році перед групою священиків. Метою цих лекцій було зобразити Екхарта як учителя духовного життя, водночас виважено показуючи його як містично-метафізичну сміливість, так і належність до християнської традиції. Спочатку Алоїс Марія Хаас змальовує духовність майстра Екхарта через розкриття самого вчення про духовний шлях до Бога. Під кінець він досліджує два найважливіших містично-метафізичних поняття вчення майстра Екхарта, а саме «відречення» й «основа душі». В цьому зв'язку Хаас детально звертається до поняття іскри Божої в душі людини. Одночасно автор пояснює співвідношення всього сотвореного з Богом у вченні майстра Екхарта і робить висновок, що для Екхарта всяке створіння ніщо в порівнянні з Богом. Це міг би бути хороший аргумент проти новочасного нігілізму, проте автор з практичних міркувань лишає його поза увагою. Адже майстер Екхарт навіть найвищу дійсність оголошує нічим. Але це ніщо не є ніщо нігілістів. Це швидше заперечення усієї релятивності відносно незаперечного абсолюту найвищої божественної дійсності. Загалом книга Алоїса Марія Хааса є добрим вступом у містику майстра Екхарта з точки зору римо-католицької церкви. Цей вступ може слугувати нагодою до безпосереднього знайомства з творами найвизначнішого середньовічного містика, писаними німецькою та латиною, щоб досягнути всю об'єктивність та свободу його духовності.

Роланд Піч (Мюнхен-НаУКМА)

Б.П. Иванюк. Метафора и литературное произведение (структурно-типологический, историко-типологический и прагматический аспекты исследования). — Черновцы: Рута, 1998. — 252 с.

Світоглядну концепцію книги якнайкраще виражає неоміфологічна думка Х. Ортеги-і-Гассета про те, що в основі величної споруди Всесвіту лежить крихітне тільце метафори. Світ, онтологічно цілісний «для себе», завдяки метафорі постає ґносеологічно та психологічно цілісним «для нас». Перейнятість щодо виявлення цієї цілісності на різних рівнях літературознавчого пізнання буквально пронизує книгу і є обов'язковою вимогою до анонсованої автором наукової дисципліни — метафорології. Тривала історія вивчення метафори, з одного боку, та добре усвідомлена останнім часом необхідність формування нової парадигми гуманітарних знань — з іншого, дозволяють говорити не лише про наукову, а й, сказати б, екзистенційну актуальність подібних досліджень.

Розділ 1-й присвячений проблемі структурно-типологічної співвіднесеності метафори з твором (через певну формально-змістовну самодостатність), жанром (як формою художнього мислення), сюжетом (як компо-

зиційною фігурою) та ін. Особливої уваги заслуговує розробка поняття «віртуального змісту» метафори. «Віртуальне» та «актуальне» не просто співвідносяться як «можливе» та «реалізоване» (що відомо, принаймні, з часів Арістотеля), але й діалогічно взаємодіють між собою: в процесі здійснення метафоричної історії будь-якого об'єкта збільшується його «віртуальний зміст», чим і зумовлюється принципова невичерпність останнього. В 2-му розділі метафора розглядається в контексті історичної поетики твору. До двох великих періодів у розвитку літератури, визначених С. Аверінцевим, — «дорефлексивного традиціоналізму» та «рефлексивного традиціоналізму» — Б. Іванюк пропонує додати поняття «рефлексивного персоналізму», що дозволяє здійснити нову стадіалізацію літературного процесу відповідно до трьох діахронічних типів цілісності художнього твору: міфологічного, жанрового та стильового. Цілком переконливою видається ідея автора про взаємозв'язок між напрямом чи течією та певним різновидом метафори (напр., сутність класицизму репрезентується алегорією, сентименталізму — літотою, романтизму — символом тощо). 3-й розділ монографії має переважно практичний характер: тут знаходимо чимало оригінальних аналізів віршів-метафор М. Язикова, Є. Баратинського, О. Пушкіна, М. Лермонтова, Ф. Тютчева. Тим самим теорія співвіднесеності метафори і літературного твору отримує наочне підтвердження, а дослідження загалом набуває дедуктивно завершеного вигляду.

Звичайно, говорити, що монографія Б. Іванюка розрахована на широке коло читачів, не доводиться. Але професійний філолог, безумовно, знайде в ній чимало цікавих ідей, пов'язаних з актуальними проблемами сучасного літературознавства.

О. Бойченко

Martin Malia. The Soviet Tragedy. A History of Socialism in Russia, 1917—1991. — The Free Press, 1996

У 1990 році, коли майже усі західні інтелектуали із захопленням спостерігали за горбачовською перебудовою, очікуючи постання оновленого комуністичного режиму з людським обличчям, в одному престижному американському журналі з'явилася стаття не надто відомого тоді советолога Мартіна Малії, у якій він наголошував на неможливості самореформування комуністичної системи і, отже, на її неминучому колапсі. Такі погляди були сприйняті як ледь не еретичні у час, коли «горбоманія» сягнула свого піку на Заході. Але незабаром усе пішло передбаченим Малією шляхом, і він постав як один із небагатьох західних інтелектуалів, яких не засліпив «міф Горбачова». Своє передбачення розвитку ситуації в Радянському Союзі Мартін Малія виводив не стільки з детального аналізу тодішньої ситуації, як зі свого розуміння комуністичної системи.

У 1994 році він цілісно виклав свою концепцію більшовизму у книзі «The Soviet Tragedy», яка одразу ж була зустрінута з великою зацікавленістю й широко визнана як найкраща історія Радянського Союзу.